

**European Charter
for Regional
or Minority Languages**

**Charte européenne
des langues régionales
ou minoritaires**

**Europeesk Hânfêst
foar regionale talen of
talen fan minderheden**

**FRISIAN VERSION
UNOFFICIAL TRANSLATION**

Europeesk Hânfêst foar regionale talen of talen fan minderheden, Straatsburg, 05-11-1992

Jildend fan 01-03-1998 o/m hjoed de dei

Europeesk Hânfêst foar regionale talen of talen fan minderheden

Ynlieding

De Lidsteaten fan de Ried fan Europa dy't dit Hânfêst ûndertekene hawwe,

Yn berie nimmend dat it doel fan de Ried fan Europa is om in gruttere ienheid tusken har leden ta stân te bringen, benammen mei it each op it behoedzjen en ferwêzentlikjen fan de idealen en begjinsels dy't harren mienskiplik erfdiel foarmje;

Yn berie nimmend dat de beskerming fan de histoaryske regionale talen of talen fan minderheden yn Europa, dêr't guon alhiel fan driigje te ferdwinen, bydraacht oan it yn stân hâlden en ûntwikkeljen fan de kulturele rykdom en tradysjes fan Europa;

Yn berie nimmend dat it rjocht om in regionale taal of taal fan in minderheid yn it partikuliere en iepenbiere libben te brûken in ûnferfrjemdbere rjocht is neffens de begjinsels dellein yn it Ynternasjonaal Ferdrach fan de Feriene Naasjes oangeande boargerrjochten en politike rjochten en neffens it Ferdrach fan de Ried fan Europa ta beskerming fan de rjochten fan de minske en de fûnemintele frijheden;

Mei it each op it wurk dat binnen de CVSE ferrjochte is en benammen de Slotakte fan Helsinki fan 1975 en it dokumint fan de Gearkomste fan Kopenhagen fan 1990;

De klam lizzende op de wearde fan de wikselwurking tusken ûnderskate kultueren en meartaligens en yn berie nimmend dat de beskerming en befoardering fan regionale talen of talen fan minderheden net ta skea gean mei fan de offisjele talen en fan de needsaak dy te learen;

Harren derfan bewust dat de beskerming en befoardering fan regionale talen of talen fan minderheden yn de ferskate lannen en regio's fan Europa in wichtige bydrage foarmje oan de opbou fan in Europa dat op de begjinsels fan demokrasy en kultureel ferskaat yn it ramt fan nasjonale soevereiniteit en territoriale yntegriteit grûndearre is;

Yn oanmerking nimmend de spesifike omstannichheden en histoaryske tradysjes yn de ferskate regio's fan de Europeeske Steaten,

Hawwe it neikommende ôfpmaat:

DIEL I. ALGEMIENE BEPALINGS

Kêst 1. Omskriuwing fan de begripen

Foar de tapassing fan dit Hânfêst wurdt ferstien ûnder:

- a. „regionale talen of talen fan minderheden”: talen dy't:
 - i. fan âlds brûkt wurde yn in beskaat gebiet fan in Steat troch ûnderdienen fan dy Steat dy't in numerike minderheid foarmje útgeande fan de oare befolking fan de Steat; en
 - ii. ferskille fan de offisjele taal/talen fan dy Steat; dêrûnder wurde net ferstien de dialekten fan de offisjele taal/talen fan de Steat of de talen fan migranten;
- b. „gebiet wêryn't de regionale taal of de taal fan in minderheid brûkt wurdt”: it geografyske gebiet wêryn't dy taal de wize fan uterjen foarmet fan genôch minsken om it oannimmen fan de ferskate beskermjende en befoarderjende maatregels dêr't dit Hânfêst yn foarsjocht, te rjochtfeardigjen;

- c. „net-territoriale talen“: talen brûkt troch ûnderdielen fan de Steat dy't ferskille fan de taal of talen brûkt troch de oare befolking fan dy Steat, mar dy't, hoewol't sy fan âlds binnen it gebiet fan dy Steat brûkt wurde, net mei in beskaat gebiet lykslein wurde kinne.

Kêst 2. Ferplichtings

1. Alle Partijen ferplichtsje harren ta it tapassen fan de bepalings fan Diel II op alle regionale talen of talen fan minderheden dy't op harren grûngebiet praat wurde en foldogge oan de begrypsomskriuwing fan kêst 1.
2. Oangeande alle, op it stuit fan bekrêftiging, oanfurdiging of goedkarring neffens kêst 3, oanjûne talen, ferplichtsje alle Partijen harren ta it tapassen fan op syn minst fiifentritich leden of ûnderdielen dêrfan, keazen út de bepalings fan Diel III fan it Hânfêst, dêrûnder op syn minst trije keazen út kêst 8 en kêst 12 en hieltyd ien út kêst 9, kêst 10, kêst 11 en kêst 13.

Kêst 3. Praktyske regelings

1. Alle ûndertekenjende Steaten jouwe yn harren akte fan bekrêftiging, oanfurdiging of goedkarring alle regionale talen of talen fan in minderheid, dan wol offisjele talen oan, dy't minder algemien brûkt wurde op harren hiele grûngebiet of in part dêrfan, wêrop't de neffens kêst 2, twadde lid, keazen leden fan tapassing binne.
2. Alle Partijen kinne op in letter stuit de Sekretaris-Generaal derfan op 'e hichte bringe, dat sy de út de bepalings fan in oar lid fan it Hânfêst folgjende ferplichtings oanfurdigje, dy't sy net al yn harren akte fan bekrêftiging, oanfurdiging of goedkarring oanjûn hawwe of dat sy it earste lid fan dit kêst tapasse sille op oare regionale talen of talen fan minderheden of op oare offisjele talen dy't op harren hiele grûngebiet of part dêrfan minder algemien brûkt wurde.
3. De yn it foargeande lid bedoelde ferplichtings wurde achte in yntegrearjend diel fan de bekrêftiging, oanfurdiging of goedkarring te foarmjen en sille fan de datum fan kundskip ôf deselde wurking hawwe.

Kêst 4. Besteande beskermingsregelings

1. Gjûn inkelde bepaling yn dit Hânfêst mei sa útlein wurde dat it op hokker wize dan ek rjochten, garandearre troch it Europeesk Ferdrach ta beskerming fan de rjochten fan de minske, beheint of oantaast.
2. De bepalings fan dit Hânfêst foarmje gjûn oantaasting fan geunstiger bepalings oangeande de status fan regionale talen of talen fan minderheden of de rjochtsposysje fan persoanen dy't ta minderheden hearre, dy't yn in Partij jilde of dy't yn oanbelangjende ynternasjonale bilaterale of multilaterale oerienkomsten foarsjoen binne.

Kêst 5. Besteande ferplichtings

Gjûn inkelde bepaling yn dit Hânfêst mei sa útlein wurde dat dy in rjocht ynhâldt om him dwaande te hâlden mei aktiviteiten of hannelings te ferrjochtsjen dy't yn striid binne mei de doelstellings fan it Hânfêst fan de Feriene Naasjes of mei oare ferplichtings nei oanlieding fan it ynternasjonale rjocht, mei ynbegryp fan it begjinsel fan de soevereiniteit en territoriale yntegriteit fan Steaten.

Kêst 6. Ynformaasje

De Partijen ferplichtsje harren om derop ta te sjen dat de oanbelangjende autoriteiten, organisaasjes en persoanen op 'e hichte steld wurde fan de troch dit Hânfêst yn it libben roppen rjochten en plichten.

DIEL II. NEFFENS KÊST 2, EARSTE LID, NEISTRIBBE DOELSTELLINGS EN BEGJINSELS

Kêst 7. Doelstellings en begjinsels

1. De Partijen basearje harren belied, wetjouwing en praktyk oangeande regionale talen of talen fan

minderheden yn de gebieten dêr't dy talen brûkt wurde en neffens de situaasje fan de taal, op de neikommende doelstellings en begjinsels:

- a. de erkenning fan de regionale talen of talen fan minderheden as utering fan kulturele rykdom;
 - b. it earbiedigjen fan it geografysk gebiet fan alle regionale talen of talen fan minderheden om der fan op oan te kinnen dat besteande of nije bestjoerlike yndielings gjin beheining foarmje foar de befoarderding fan de oanbelangjende regionale taal of taal fan in minderheid;
 - c. de needsaak fan wisberet hanneljen foar it befoarderjen fan regionale talen of talen fan in minderheid om dy te beskermjen;
 - d. it brûken fan regionale talen of talen fan minderheden makliker te meitsjen en/of oan te moedigjen, yn sprutsen en skreaune foarm, yn it iepenbiere en it partikuliere libben;
 - e. it yn stân hâlden en ûntwikkeljen fan bannen, op de troch dit Hânfêst bestrutsen mêden, tusken groepen dy't in regionale taal of taal fan in minderheid brûke en oare groepen yn de Steat dy't in taal prate dy't yn identike of soartgelikense foarm brûkt wurdt, en ek it ta stân kommen fan kulturele bannen mei oare groepen yn de Steat dy't oare talen brûke;
 - f. it yn passende foarms en middels foar it ûnderwiis yn de regionale talen of talen fan minderheden foarsjen en it bestudearjen dêrfan op alle ûnderwiisnivo's dy't dêrfoar yn 'e beneaming komme;
 - g. it leverjen fan foarsjennings om dejingen dy't in regionale taal of taal fan in minderheid net prate en dy't wenje yn it gebiet dêr't dy brûkt wurdt, by steat te stellen dy taal te learen as sy winskje;
 - h. it befoarderjen fan stúdzje en ûndersyk fan regionale talen of talen fan minderheden oan universiteiten of lykwaardige ynstellings;
 - i. it befoarderjen fan passende soarten ynternasjonale útwikselings, op de troch dit Hânfêst bestrutsen mêden, foar regionale talen of talen fan minderheden dy't yn identike of soartgelikense foarm yn twa of mear Steaten brûkt wurdt.
2. De Partijen ferplichtsje harren ta it weinimmen, as sy dat noch net dien hawwe, fan alle ûnrjochtfeardige foarmen fan ûnderskied, útsluting, beheining of foarkar oangeande it brûken fan in regionale taal of taal fan in minderheid en dy't as doel hawwe it yn stân hâlden of it ûntwikkeljen fan sa'n taal te ûntmoedigjen of yn gefaar te bringen. It oannimmen fan bysûndere maatregels yn it foardiel fan regionale talen of talen fan minderheden, bedoeld foar it befoarderjen fan gelikensens tusken de brûkers fan dy talen en it oare part fan de befolking, of wêrby't nei behearren rekken hâlden wurdt mei harren spesifike omstannichheden, wurdt net as diskriminearjend optreden beskôge tsjin de brûkers fan mear algemien brûkte talen.
 3. De Partijen ferplichtsje harren derta dat troch passende maatregels ûnderling begryp tusken alle linguistyske groepen fan it lân kweekt wurdt en yn it bysûnder dat yn de doelstellings fan ûnderwiis en oplieding dy't yn harren lân jûn wurde, it earbiedigjen fan, it begryp foar en de tolerânsje oangeande regionale talen of talen fan minderheden opnommen wurde en dat de massamedia oanmoedige wurde om itselde doel nei te stribjen.
 4. By it fêststellen fan harren belied oangeande regionale talen of talen fan in minderheid hâlde de Partijen rekken mei it ferlet en de winsken dy't troch de groepen dy't dy talen brûke nei foaren brocht binne. Dy groepen wurde oanmoedige om, as dat nedich is, organen yn it libben te roppen foar it útbringen fan advys oan de autoriteiten foar alle oangelegenheden oangeande regionale talen of talen fan minderheden.
 5. De Partijen ferplichtsje harren ta it op soartgelikense wize tapassen fan de yn it earste oant en mei it fjirde lid neamde begjinsels op net-territoriale talen. Wat dy talen oanbelanget, wurde de aard en it berik fan de foar de útfiering fan dit Hânfêst te nimmen maatregels lykwols op linige wize fêststeld, yndachtich it ferlet en de winsken en mei it earbiedigjen fan de tradysjes en skaaimerken fan de groepen dy't de oanbelangjende talen brûke.

DIEL III. MAATREGELS FOAR IT BEFOORDERJEN FAN IT BRÛKEN FAN REGIONALE TALEN OF TALEN FAN MINDERHEDEN YN IT IEPENBIERE LIBBEN NEFFENS MEI DE AS GEFOLCH FAN KÊST 2, TWADDE LID, OANGIENE FERPLICHTINGS

Kêst 8. ûnderwiis

1. Oangeande it ûnderwiis ferplichtsje de Partijen harren derta, binnen it grûngebiet dêr't dy talen brûkt wurde, neffens de situaasje fan elk fan dy talen en sûnder ôfbrek te dwaan oan it ûnderwiis yn de offisjele taal of talen fan de Steat:
 - a.
 - i. ûnderrjocht te bieden yn de oanbelangjende regionale talen of talen fan minderheden dat oan it ûnderwiis op skoalle foarôf giet; of
 - ii. in oanmerklik part fan it ûnderrjocht, dat oan it ûnderwiis op skoalle foarôf giet, yn de oanbelangjende regionale talen of talen fan minderheden oan te bieden; of
 - iii. ien fan de ûnder i en ii neamde maatregels alteast ta te passen op de learlingen waans húshâlding dêrom freget en dêr't it oantal foldwaande fan achte wurdt; of
 - iv. as de autoriteiten gjin direkt foech op it mêd fan it ûnderrjocht, dat oan it ûnderwiis op skoalle foarôf giet, hawwe, de tapassing fan de yn i oant en mei iii bedoelde maatregels te begeunstigjen en/of oan te moedigjen;
 - b.
 - i. primêr ûnderwiis te bieden yn de oanbelangjende regionale talen of talen fan minderheden; of
 - ii. in oanmerklik part fan it primêr ûnderwiis yn de oanbelangjende regionale talen of talen fan minderheden te bieden; of
 - iii. binnen it primêr ûnderwiis te foarsjen yn it ûnderwizen fan de oanbelangjende regionale talen of talen fan minderheden as yntegrearjend part fan it learplan; of
 - iv. ien fan de ûnder i oant en mei iii neamde maatregels alteast ta te passen op de learlingen waans húshâlding dêrom freget en dêr't it oantal foldwaande fan achte wurdt;
 - c.
 - i. fuortset ûnderwiis yn de oanbelangjende regionale talen of talen fan minderheden te bieden; of
 - ii. In oanmerklik part fan it fuortset ûnderwiis yn de oanbelangjende regionale talen of talen fan minderheden te bieden; of
 - iii. binnen it fuortset ûnderwiis te foarsjen yn it ûnderwizen fan de oanbelangjende regionale talen of talen fan minderheden as yntegrearjend part fan it learplan; of
 - iv. ien fan de ûnder i oant en mei iii neamde maatregels alteast ta te passen op de learlingen dy't, of dêr't dat passend is waans húshâlding, dat winskje yn in foldwaande achte oantal;
 - d.
 - i. technysk ûnderwiis en beropsûnderwiis te bieden yn de oanbelangjende regionale talen of talen fan minderheden; of
 - ii. in oanmerklik part fan it technysk ûnderwiis en beropsûnderwiis yn de oanbelangjende regionale talen of talen fan minderheden; of
 - iii. binnen it technysk ûnderwiis en it beropsûnderwiis te foarsjen yn it ûnderwizen fan de oanbelangjende regionale talen of talen fan minderheden as yntegrearjend part fan it learplan; of
 - iv. ien fan de yn i oant en mei iii bedoelde maatregels alteast ta te passen op de learlingen dy't, of dêr't dat passend is waans húshâlding, dat winskje yn in foldwaande achte oantal;
 - e.
 - i. universitêr en oar heger ûnderwiis yn regionale talen of talen fan minderheden te bieden; of
 - ii. foarsjennings beskikber te stellen foar it bestudearjen fan dy talen as fak yn it universitêr en heger ûnderwiis; of
 - iii. as de letters i en ii fanwegen de rol fan de Steat oangeande ynstellings foar heger ûnderwiis net tapast wurde kinne, it foarsjen yn universitêr ûnderwiis of oare foarmen fan heger ûnderwiis yn regionale of talen fan minderheden of foarsjennings foar it bestudearjen fan dy talen as fak yn it universitêr en heger ûnderwiis oan te moedigjen en/of ta te stean;
 - f.
 - i. yn it ramt fan folwoeksenenûnderwiis en permaninte edukaasje kursussen te bieden, dy't benammen of hielendal yn de regionale talen of talen fan minderheden jûn wurde; of
 - ii. dizze talen oan te bieden as fak yn it ramt fan folwoeksenenûnderwiis en permaninte

- edukaasje; of
 - iii. as de autoriteiten gjin direkt foech op it mêd fan it folwoeksenenûnderwiis hawwe, it oanbieden fan dy talen as fak yn it ramt fan folwoeksenenûnderwiis en permaninte edukaasje te begeunstigjen en/of oan te moedigjen;
 - g. ta regelings te kommen om it ûnderwiis yn de skiednis en kultuer dy't yn de regionale taal of de taal fan in minderheid har wjerspegeling fynt, te garandearjen;
 - h. te foarsjen yn de basisoplieding en byskoalling fan de dosinten dy't nedich binne foar de tapassing fan dy leden út lid a oant en mei g dy't troch de Partij oanfurdige binne;
 - i. ien of mear tafersjochhâldende organen yn te stellen dy't ferantwurdlik binne foar it folgjen fan nommen maatregels en de berikte foarútgong by it ta stân bringen of ûntwikkeljen fan it ûnderwizen fan regionale talen of talen fan minderheden, en ek foar it opstellen fan periodike ferslaggen oangeande harren befinings, dy't publisearre wurde sille.
2. Oangeande it ûnderwiis en oangeande oare mêden as dy wêr't de regionale talen of talen fan minderheden tradisjoneel brûkt wurde, ferplichtsje de Partijen harren derta, as it tal brûkers fan in regionale taal of taal fan in minderheid dat rjochtfeardiget, it ûnderwizen yn of fan de regionale taal of taal fan in minderheid op alle passende ûnderwiisnivo's ta te stean, oan te moedigjen of dêryn te foarsjen.

Kêst 9. Rjochterlike autoriteiten

1. De Partijen ferplichtsje harren derta, oangeande de gerjochtsdistrikten dêr't it tal ynwenners dat de regionale taal of taal fan in minderheid brûkt ûndersteande maatregels rjochtfeardiget, neffens de situaasje fan elk fan dy talen en op de betingst dat it brûken fan de yn dat lid beane mooglikheden troch de rjochter net achte wurdt de goede rjochtsbedieling op te kearen:
- a. yn strafjochtlke prosedueren:
 - i. te besluten dat de rjochters, op fersyk fan ien fan de partijen, de prosedure yn de regionale taal of taal fan in minderheid fiere; en/of
 - ii. de dage persoan it rjocht te garandearjen om syn/har regionale taal of taal fan in minderheid te brûken; en/of
 - iii. te besluten dat fersiken en bewiis, skriftlik of mûnling, net as net-talibter beskôge wurde inkeld en allinne omdat sy yn in regionale taal of taal fan in minderheid steld binne; en/of
 - iv. op fersyk dokuminten dy't ferbân hâlde mei gerjochtlke prosedueren yn de oanbelangjende regionale taal of taal fan in minderheid oer te lizzen, as dat nedich is, sûnder ekstra kosten foar de oanbelangjenden, troch gebrûk fan tolken en oersettings te meitsjen;
 - b. yn sivile prosedueren:
 - i. te besluten dat de rjochters, op fersyk fan ien fan de partijen, de prosedure yn de regionale taal of taal fan in minderheid fiere; en/of
 - ii. ta te stean, wannear't in prosedearjende partij persoanlik foar in rjochter ferskine moat, dat hy of sy syn of har regionale taal of taal fan in minderheid brûke kin sûnder dêrby ekstra kosten meitsje te moatten; en/of
 - iii. ta te stean dat stikken en bewiis yn de regionale taal of taal fan in minderheid, as dat nedich is troch gebrûk fan tolken en oersettings te meitsjen, oerlein wurde;
 - c. yn prosedueren foar de administrative rjochter:
 - i. te besluten dat de rjochters, op fersyk fan ien fan de partijen, de prosedure yn de regionale taal of taal fan in minderheid fiere; en/of
 - ii. ta te stean, wannear't in prosedearjende partij persoanlik foar in rjochter ferskine moat, dat hy of sy syn of har regionale taal of taal fan in minderheid brûke kin sûnder dêrby ekstra kosten meitsje te moatten; en/of
 - iii. ta te stean dat stikken en bewiis yn de regionale taal of taal fan in minderheid, as dat nedich is troch gebrûk fan tolken en oersettings te meitsjen, oerlein wurde;
 - d. stappen te ûndernimmen om te garandearjen dat de tapassing fan i en iii fan de letters b en c en it mooglik needsaaklik gebrûk meitsjen fan tolken en oersettings gjin ekstra kosten foar de oanbelangjenden jout.
2. De Partijen ferplichtsje harren derta:
- a. net te wegerjen yn de Steat opstelde juridyske dokuminten as jildich te erkennen, inkeld en allinne omdat dy yn de regionale taal of in taal fan in minderheid steld binne; of

- b. net te wegerjen, tusken de partijen, yn de Steat opstelde juridyske dokuminten as jildich te erkennen, inkeld en allinne omdat dy yn in regionale taal of taal fan in minderheid steld binne, en te besluten dat hja harren op dy dokuminten beroppe kinne tsjin belanghawwende treden dy't gjin brûker fan dy taal binne, op betingst dat de ynhâld fan it dokumint troch de persoan of persoanen dy't him/harren op dy dokuminten beropt/beroppe oan harren bekend makke wurde; of
 - c. net te wegerjen, tusken de partijen, yn de Steat opstelde juridyske dokuminten as jildich te erkennen, inkeld en allinne omdat dy yn in regionale taal of taal fan in minderheid steld binne.
3. De Partijen ferplichtsje harren derta de wichtichste nasjonale wetsteksten en de teksten dy't yn it bysûnder slagge op de brûkers fan dy talen, beskikber te stellen yn de regionale taal of taal fan in minderheid, of it moat wêze dat dy teksten op oare wize beskikber steld wurde.

Kêst 10. Bestjoerlike autoriteiten en iepenbiere tsjinsten

1. Binnen de bestjoerlike distrikten fan de Steat dêr't it tal ynwenners dat brûker is fan in regionale taal of taal fan in minderheid de ûndersteande maatregels rjochtfeardiget en neffens de situaasje fan elke taal, ferplichtsje de Partijen harren derta, foar safier't dat yn reedlikheid mooglik is:
- a.
 - i. te garandearjen dat de bestjoerlike autoriteiten de regionale taal of taal fan in minderheid brûke; of
 - ii. te garandearjen dat harren amtners dy't mei it publyk yn kontakt steane yn harren betrekking mei persoanen dy't har ta dy amtners yn de regionale taal of taal fan minderheid rjochtsje, dy taal brûke; of
 - iii. te garandearjen dat brûkers fan in regionale taal of taal fan in minderheid mûnling of skriftlik harren oanfragen yn dy taal yntsjinje kinne en dêryn in antwurd krije kinne; of
 - iv. te garandearjen dat brûkers fan in regionale taal of taal fan in minderheid mûnling of skriftlik oanfragen yn dy taal yntsjinje kinne; of
 - v. te garandearjen dat brûkers fan in regionale taal of taal fan in minderheid in dokumint rjochtsjildich yn dy taal yntsjinje kinne;
 - b. algemien brûkte amtlike teksten en formulieren foar de befolking yn de regionale taal of taal fan in minderheid of yn twatalige fersys beskikber te stellen;
 - c. ta te stean dat de bestjoerlike autoriteiten dokuminten opstelle yn in regionale taal of taal fan in minderheid.
2. Oangeande de pleatslike en regionale autoriteiten op it grûngebiet wêrfan't it tal ynwenners dat brûker fan in regionale taal of taal fan in minderheid is, sa is dat de ûndersteande maatregels dêrtroch rjochtfeardige wurde kinne, ferplichtsje de Partijen harren derta it neikommende ta te stean en/of oan te moedigen:
- a. it brûken fan in regionale taal of taal fan in minderheid yn it ramt fan de regionale of pleatslike autoriteit;
 - b. de mooglikheid dat brûkers fan in regionale taal of taal fan in minderheid mûnling of skriftlik oanfragen yn dy taal yntsjinje;
 - c. de publikaasje troch regionale autoriteiten fan harren offisjele dokuminten ek yn de oanbelangjende regionale taal of taal fan in minderheid;
 - d. de publikaasje troch pleatslike autoriteiten fan harren offisjele dokuminten ek yn de oanbelangjende regionale taal of taal fan in minderheid;
 - e. it brûken troch regionale autoriteiten fan in regionale taal of taal fan in minderheid yn debatten yn harren gearkomsten, sûnder lykwols it brûken fan de offisjele taal of talen fan de Steat út te sluten;
 - f. it brûken troch lokale autoriteiten fan in regionale taal of taal fan in minderheid yn debatten yn harren gearkomsten, sûnder lykwols it brûken fan de offisjele taal of talen fan de Steat út te sluten.
 - g. it brûken of it oannimmen fan de tradisjonele en goede foarmen fan toponimen yn de regionale taal of taal fan in minderheid, as dat nedich is yn 'e mande mei de namme yn de offisjele taal of talen.

3. Oangeande iepenbiere tsjinsten, ferliend troch de administrative autoriteiten of oare persoanen, dy't út namme dêrfan hannelje, ferplichtsje de Partijen harren derta, yn it gebiet dêr't de regionale taal of taal fan in minderheid brûkt wurdt, neffens de situaasje fan elke taal en foar safier't dat yn reedlikheid mooglik is:
 - a. te garandearjen dat de regionale taal of taal fan in minderheid by it ferlienen fan de tsjinst brûkt wurde; of
 - b. brûkers fan in regionale taal of taal fan in minderheid ta te stean dat sy in fersyk yntsjinje en in antwurd yn dy taal krije; of
 - c. brûkers fan in regionale taal of taal fan in minderheid ta te stean dat sy in fersyk yn dy taal yntsjinje.
4. Om de troch harren oanfurdige bepalings fan it earste, twadde en tredde lid ta te passen ferplichtsje de Partijen harren ta it nimmen fan ien of mear fan de neikommende maatregels:
 - a. oersetting of tolketsyjinsten as dat easke wurdt;
 - b. it oanwerven en, wêr't dat nedich is, oplieden fan de frege amtners;
 - c. it ynwilligjen fan fersiken, foar safier't dat mooglik is, fan amtners dy't bekend binne mei in regionale taal of taal fan in minderheid om yn it gebiet dêr't dy taal brûkt wurdt, oansteld te wurden.
5. De Partijen ferplichtsje harren derta it brûken of it oannimmen ta te stean fan efternammen yn de regionale taal of taal fan in minderheid op fersyk fan de oanbelangjenden.

Kêst 11. Media

1. De Partijen ferplichtsje harren derta, foar de brûkers fan de regionale taal of taal fan in minderheid yn de gebieten dêr't dy taal praat wurdt, neffens de situaasje fan elke taal, foar safier't de autoriteiten direkt of yndirekt foech hawwe of in rol op dat mêd spylje en mei it earbiedigjen fan it begjinsel fan de ûnôfhinklikheid en autonomy fan de media:
 - a. foar safier't radio en telefyzje in iepenbiere tsjinst binne:
 - i. de oprjochting fan op syn minst ien radiostasjon en ien telefyzjekanaal yn de regionale taal of taal fan in minderheid te garandearjen; of
 - ii. de oprjochting fan op syn minst ien radiostasjon en ien telefyzjekanaal yn de regionale taal of taal fan in minderheid oan te moedigjen en/of makliker te meitsjen; of
 - iii. foar foldwaande foarsjennings te soargjen, mei it doel dat lju mei in stjoermachtiging programma's yn de regionale taal of taal fan in minderheid oanbiede;
 - b.
 - i. de oprjochting fan op syn minst ien radiostasjon yn 'e streektaal of taal fan in minderheid oan te moedigjen en/of makliker te meitsjen; of
 - ii. it geregeld útstjoeren fan radioprogramma's yn de regionale taal of taal fan in minderheid oan te moedigjen en/of makliker te meitsjen;
 - c.
 - i. de oprjochting fan op syn minst ien telefyzjekanaal yn de regionale taal of taal fan in minderheid oan te moedigjen en/of makliker te meitsjen; of
 - ii. it geregeld útstjoeren fan telefyzjeprogramma's yn de regionale taal of taal fan in minderheid oan te moedigjen en/of makliker te meitsjen;
 - d. de produksje en distribúsje fan auditive en audiofisuele wurken yn de regionale taal of taal fan in minderheid oan te moedigjen en/of makliker te meitsjen;
 - e.
 - i. de oprjochtingen/of it yn stân hâlden fan op syn minst ien krante yn de regionale taal of taal fan in minderheid oan te moedigjen en/of makliker te meitsjen;
 - ii. de geregelde publikaasje fan krante-artikels yn de regionale taal of taal fan in minderheid oan te moedigjen en/of makliker te meitsjen;
 - f.
 - i. de ekstra kosten te dekken fan de media dy't in regionale taal of taal fan in minderheid brûke, wannear't de wet foarsjocht yn finansjele stipe oan de media yn it algemien; of
 - ii. besteande maatregels foar finansjele stipe ek ta te passen op audiofisuele produksjes yn de regionale taal of taal fan in minderheid;

- g. de oplieding fan sjoernalisten en oare meiwurkers foar media dy't in regionale taal of taal fan in minderheid brûke, te stypjen.
2. De Partijen ferplichtsje harren ta it garandearjen fan de frijheid fan streekrjochte ûntfangst fan radio- en telefyzjeútstjoerings út oanbuorjende lannen yn in taal dy't yn identike of soartgelikense foarm brûkt wurdt as in regionale taal of taal fan in minderheid en harren net te fersetten tsjin it op 'en nij útstjoeren fan radio- en telefyzjeprogramma's út oanbuorjende lannen yn sa'n taal. Fierders ferplichtsje sy harren derta derop ta te sjen dat der gjin beheinings oplein wurde sille oan de frijheid fan mieningsutering en it frije ferkear fan ynformaasje yn de skreaune parse yn in taal dy't yn identike of soartgelikense foarm brûkt wurdt as in regionale taal of taal fan in minderheid. It útoefenjen fan boppeneamde frijheden kin, omdat der plichten en ferantwurdlikheden mei anneks binne, ûnderwurpen wêze oan formaliteiten, betingsten, beheinings of sanksjes dy't yn in demokratiske mienskip troch de wet foarskreaun en needsaaklik binne, yn it belang fan de nasjonale feiligens, de territoriale yntegriteit of de iepenbiere feiligens, foar de previnsje fan disoarder of misdriuwen, foar de beskerming fan de folkssûnens of de goede seden, foar de beskerming fan de reputaasje of rjochten fan oaren, foar de previnsje fan de iepenbiering fan yn betrouwen krigen ynformaasje, of foar it hanthavenjen fan it gesach en de ûnpartidigens fan de rjochterlike macht.
3. De Partijen ferplichtsje harren derta te garandearjen dat de belangen fan de brûkers fan in regionale taal of taal fan in minderheid fertsjintwurdige binne of dat dy acht nommen wurde binnen de neffens de wet ynstelde organen dy't ferantwurdlikheid drage foar it garandearjen fan de frijheid en it pluralisme fan de media.

Kêst 12. Kulturele aktiviteiten en foarsjennings

1. Oangeande kulturele aktiviteiten en foarsjennings – benammen biblioteken, fideoteken, kulturele sintra, museums, argiven, akademys fan wittenskippen, skouboargen en bioskopen, en ek letterkundige wurken en filmproduksjes, foarmen fan kulturele uterings yn de folkstaal, festivals en de kultueryndustry, mei ynbegryp fan ûnder oare it brûken fan nije technologyen – ferplichtsje Partijen harren derta, binnen it gebiet dêr't dy talen brûkt wurde en foar safier't de autoriteiten it foech hawwe of in rol spylje op dat mêd:
- a. soarten uterings en inisjativen dy't eigen binne oan in regionale taal of taal fan in minderheid oan te moedigjen en de ûnderskate mooglikheden om tagong ta yn dy talen produsearre wurken te krijen, te befoarderjen;
 - b. de ûnderskate mooglikheden om yn oare talen tagong te krijen ta yn in regionale taal of taal fan in minderheid produsearre wurken te befoarderjen troch oersetting, neisyngronisaasje en ûndertiteling, te stypjen en te ûntwikkeljen;
 - c. de tagong yn in regionale taal of taal fan in minderheid ta yn oare talen produsearre wurken te befoarderjen troch oersetting, neisyngronisaasje en ûndertiteling, te stypjen en te ûntwikkeljen;
 - d. derop ta te sjen dat de organen dy't ferantwurdlik binne foar it organisearjen of stypjen fan ferskate foarmen fan kulturele aktiviteiten, de kennis en it brûken fan in regionale taal of taal fan in minderheid yntegrearje yn de aktiviteiten dêr't sy it inisjatyf ta nimme of dêr't sy stipe oan biede;
 - e. maatregels te befoarderjen om der wis fan te wêzen dat de organen dy't ferantwurdlik binne foar it organisearjen of stypjen fan kulturele aktiviteiten, oer persoanlik beskikke dat de oanbelangjende regionale taal of taal fan in minderheid, en ek de taal of talen fan it oare part fan de befolking, folslein behearsket;
 - f. te befoarderjen dat fertsjintwurdigers fan de brûkers fan in beskate regionale taal of taal fan in minderheid streekrjocht dielnimme oan it bieden fan foarsjennings en it plannen fan kulturele aktiviteiten;
 - g. de oprjochting oan te moedigjen en/of makliker te meitsjen fan ien of mear organen dy't ferantwurdlik binne foar it sammeljen en it bewarjen fan in eksimplaar fan yn de regionale taal of taal fan in minderheid produsearre wurken en it presintearjen of publisearjen dêrfan;
 - h. as dat nedich is, tsjinsten foar oersetting en terminologysk ûndersyk yn it libben te roppen en/of te befoarderjen en te finansieren, benammen om passende administrative, kommersjele, ekonomyske, sosjale, technyske of juridyske terminology yn alle regionale talen of talen fan minderheden yn stân te hâlden en te ûntwikkeljen.

2. Oangeande oare gebieten as dy wêr't de regionale taal of taal fan in minderheid by âlds brûkt wurdt, ferplichtsje de Partijen harren derta, as it tal brûkers fan in regionale taal of taal fan in minderheid dat rjochtfeardiget, passende kulturele aktiviteiten en foarsjennings neffens it foargeande lid ta te stean, oan te moedigjen en/of te bieden.
3. De Partijen ferplichtsje harren derta by it fieren fan harren bûtenlânske kultuerbelied in passend plak te jaan oan de regionale talen of talen fan minderheden en de kultuer dêr't dy in uteringsfoarm fan binne.

Kêst 13. Ekonomysk en sosjaal libben

1. Oangeande ekonomyske en sosjale aktiviteiten ferplichtsje de Partijen harren derta yn it hiele lân:
 - a. út harren wetjouwing alle bepalings wei te nimmen wêrtroch't sûnder rjochtfeardige redenen it brûken fan in regionale taal of taal fan in minderheid yn dokuminten oangeande it ekonomyske of sosjale libben ferbean of beheind wurdt, benammen yn arbeidsoerienkomsten en yn technyske dokuminten lykas gebrûksoanwizings foar produkten of apparaten;
 - b. te ferbieden dat yn de ynterne foarskriften fan ûndernimmings en yn partikuliere dokuminten klausulen opnommen wurde, dy't it brûken fan in regionale taal of taal fan in minderheid, alteast tusken brûkers fan deselde taal, útslute of beheine;
 - c. harren te fersetten tsjin praktiken rjochte op it ûntmoedigjen fan it brûken fan in regionale taal of taal fan in minderheid yn ferbân mei ekonomyske of sosjale aktiviteiten;
 - d. it brûken fan in regionale taal of taal fan in minderheid mei oare as de yn de foargeande letters neamde middels makliker te meitsjen en/of oan te moedigjen.
2. Oangeande ekonomyske en sosjale aktiviteiten ferplichtsje de Partijen harren derta, foar safier't de autoriteiten dêrta it foech hawwe, binnen it gebiet dêr't de regionale taal of taal fan in minderheid brûkt wurdt en foar safier't dat yn reedlikheid mooglik is:
 - a. yn harren finansjele foarskriften en foarskriften oangeande it bankwêzen bepalings op te nimmen wêrtroch't, troch de wei fan prosedueren dy't mei de hannelspraktyk te ferienigjen binne, it brûken fan in regionale taal of taal fan in minderheid mooglik makke wurdt by it opstellen fan betellingsopdrachten (sjeks, wiksels, ensfh.) of oare finansjele dokuminten of, dêr't dat passend is, de tapassing fan sokke bepalings te garandearjen;
 - b. yn de streekrjocht ûnder harren tafersjoch steande ekonomyske en sosjale sektoaren (oerheidssektor) aktiviteiten te organisearjen om it brûken fan in regionale taal of taal fan in minderheid te befoarderjen;
 - c. te garandearjen dat sosjale foarsjennings lykas sikehuzen, âldereinhuzen en oare te huzen de mooglikheid biede om persoanen dy't in regionale taal of taal fan in minderheid brûke en dy't op grûn fan in minne sûnens, âldens of om oare redenen ferlet hawwe fan soarch, yn harren eigen taal te ûntfangen en te behanneljen;
 - d. mei passende middels der wis fan te wêzen dat feilichheidsynstruksjes ek yn in regionale taal of taal fan in minderheid steld wurde;
 - e. derfoar te soargjen dat troch foechhawwende autoriteiten beskikber stelde ynformaasje oangeande de rjochten fan konsuminten yn de regionale taal of taal fan in minderheid beskikber is.

Kêst 14. Útwikselings oer grinzen hinne

De Partijen ferplichtsje harren derta:

- a. de besteande bilaterale of multilaterale oerienkomsten mei de Steaten dêr't deselde taal yn identike of soartgelikense foarm brûkt wurdt ta te passen, of as dat nedich is te stribjen nei it sluten fan sokke oerienkomsten, sa dat kontakten tusken de brûkers fan deselde taal yn de oanbelangjende Steaten op it mêd fan kultuer, ûnderwiis, ynformaasje, beropsoplieding en permaninte edukaasje befoardere wurde;
- b. foar regionale talen of talen fan minderheden de gearwurking oer de grins hinne, benammen tusken regionale of pleatslike autoriteiten yn waans gebiet deselde taal yn identike of soartgelikense foarm brûkt wurdt, makliker te meitsjen en/of te befoarderjen.

DIEL IV. TAPASSING FAN IT HÂNFÊST

Kêst 15. Periodike ferslaggen

1. De Partijen tsjinje periodyk, yn in troch it Komitee fan Ministers foar te skriuwen foarm, by de Sekretaris-Generaal fan de Ried fan Europa, in ferslach oangeande it troch harren fierde belied neffens Diel II fan it Hânfêst en oangeande de maatregels dy't nommen binne foar it tapassen fan de bepalings fan Diel III dy't sy oanfurdige hawwe. It earste ferslach wurdt yntsjinne binnen it jier dat folget op it fan krêft wurden fan it Hânfêst foar de oanbelangjende Partij, en de ferslaggen dêrnei mei tuskenskoften fan trije jier nei it earste ferslach.
2. De Partijen meitsje harren ferslaggen iepenbier.

Kêst 16. Bestudearring fan de ferslaggen

1. De nei oanlieding fan kêst 15 by de Sekretaris-Generaal fan de Ried fan Europa yntsjinne ferslaggen wurde troch in neffens kêst 17 ynstelde kommisje fan saakkundigen bestudearre.
2. Yn in Partij wettich oprjochte organen of ferienings kinne it omtinken fan de kommisje fan saakkundigen fêstige op oangelegenheden oangeande de ferplichtings dy't dy Partij op him nommen hat nei oanlieding fan Diel III fan dit Hânfêst. Nei it rieplachtsjen fan de oanbelangjende Partij kin de kommisje fan saakkundigen rekken hâlde mei dy ynformaasje by it opstellen fan it yn it tredde lid bedoelde rapport. Dy organen of ferienings kinne fierders ferklearrings yntsjinje oangeande it troch in Partij neffens Diel II fierde belied.
3. Op grûn fan de yn it earste lid bedoelde ferslaggen en de yn it twadde lid bedoelde ynformaasje stelt de kommisje fan saakkundigen in rapport foar it Komitee fan Ministers op. By it rapport sitte de kommentaren dêr't de Partijen om frege binne en it rapport kin troch it Komitee fan Ministers iepenbier makke wurde.
4. It yn it tredde lid bedoelde rapport omfiemet benammen de útstellen fan de kommisje fan saakkundigen oan it Komitee fan Ministers foar it opstellen fan mooglik easke oanrekommadaasjes fan it Komitee oan ien of mear Partijen.
5. De Sekretaris-Generaal fan de Ried fan Europa bringt ienris yn 'e twa jier wiidweidich ferslach út oan it Parlemint oangeande it tapassen fan it Hânfêst.

Kêst 17. Kommisje fan saakkundigen

1. De kommisje fan saakkundigen bestiet út ien lid de Partij, troch it Komitee fan Ministers beneamd út in list fan persoanen fan de heechste yntegriteit en mei erkende saakkundigens oangeande de yn it Hânfêst behannele oangelegenheden, dy't troch de oanbelangjende Partij foardroegen wurde.
2. De leden fan de kommisje wurde beneamd foar in tiidrek fan seis jier en kinne op 'en nij beneamd wurde. As in lid syn amtstermyn net ôfmeitsje kin, wurdt hy ferfongen neffens de proseduere, sa't dy yn it earste lid beskreaun is en de ferfanger makket de amtstermyn fan syn foargonger ôf.
3. De kommisje fan saakkundigen stelt har reglemint fan oarder fêst. De sekretariaatstsjinsten wurdt troch de Sekretaris-Generaal fan de Ried fan Europa levere.

DIEL V. SLOTBEPALINGS

Kêst 18

Dit Hânfêst stiet iepen foar ûndertekening troch de Lidsteaten fan de Ried fan Europa. It moat bekrêftiging, oanfurdiging of goedkarring hawwe. De akten fan bekrêftiging, oanfurdiging of goedkarring wurde by de Sekretaris-Generaal fan de Ried fan Europa dellein.

Kêst 19

1. Dit Hânfêst giet yn op de earste dei fan de moanne dy't folget nei it ferstriken fan in tiidrek fan trije moannen nei de datum, wêrop't fiif Lidsteaten fan de Ried fan Europa, neffens de bepalingen fan kêst 18, harren ynstimming om oan it Hânfêst bûn te wurden ta útdrukking brocht hawwe.
2. Oangeande in Lidsteat dy't letter syn ynstimming om oan it Hânfêst bûn te wurden ta útdrukking bringt, wurdt it fan krêft op de earste dei fan de moanne dy't folget nei it ferstriken fan in tiidrek fan trije moannen nei de datum fan it dellizzen fan syn akte fan bekrêftiging, oanfurdiging of goedkarring.

Kêst 20

1. Nei it yngean fan dit Hânfêst kin it Komitee fan Ministers fan de Ried fan Europa alle Steaten dy't gjin lid binne fan de Ried fan Europa útnûgje om by dit Hânfêst oan te sluten.
2. Oangeande in Steat dy't him oanslút, giet it Hânfêst yn op de earste dei fan de moanne dy't folget nei it ferstriken fan in tiidrek fan trije moanne nei de datum fan it dellizzen fan syn akte fan oansluten by de Sekretaris-Generaal fan de Ried fan Europa.

Kêst 21

1. In Steat kin by it ûndertekenen of by it dellizzen fan syn akte fan bekrêftiging, oanfurdiging, goedkarring of oansluten ien of mear foarbehâlden meitsje oangeande it twadde oant en mei it fiifde lid fan kêst 7 fan dit Hânfêst. Der meie gjin oare foarbehâlden makke wurde.
2. In ferdrachslutende Steat dy't nei oanlieding fan it foargeande lid in foarbehâld makke hat, kin dat alhiel of foar in part ynlûke troch de wei fan in oan de Sekretaris-Generaal fan de Ried fan Europa rjochte meidieling. De ynlûking giet yn op de datum fan ûntfangst fan de meidieling troch de Sekretaris-Generaal.

Kêst 22

1. Alle Partijen kinne dit Hânfêst altyd opsizze troch de wei fan in oan de Sekretaris-Generaal fan de Ried fan Europa rjochte meidieling.
2. It opsizzen giet yn op de earste dei fan de moanne dy't folget nei it ferstriken fan in tiidrek fan seis moanne nei de datum fan ûntfangst fan de meidieling troch de Sekretaris-Generaal.

Kêst 23

De Sekretaris-Generaal fan de Ried fan Europa bringt de Lidsteaten fan de Ried en alle Steaten dy't har by dit Hânfêst oansletten hawwe op 'e hichte fan:

- a. alle ûndertekenings;
- b. it dellizzen fan alle akten fan bekrêftiging, oanfurdiging, goedkarring of oansluten;
- c. alle datums fan yngean fan dit Hânfêst neffens de kêsten 19 en 20;
- d. alle op grûn fan de bepalingen fan kêst 3, twadde lid, ûntfongen meidielings;
- e. alle oare hannelings, oansizzings of meidielings oangeande dit Hânfêst.

AS TEKEN DAT ûnderskreaunen, dêrta goed machtige, dit Hânfêst ûnderskreaun hawwe.

DIEN yn Straatsburg, op 5 novimber 1992 yn de Ingelske en de Frânske taal, dat beide teksten likefolle autentyk, yn in inkeld eksimplaar, dat dellein wurde sil yn it argyf fan de Rie fan Europa. De Sekretaris-Generaal fan de Ried fan Europa lit dêrfan foar gelyk bekrêftige ôfskriften takomme oan alle Lidsteaten fan de Ried fan Europa en oan alle Steaten dy't útnûge binne har by dit Hânfêst oan te sluten.